

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK A DAGBLADET

Kolmapäeval, 2. juulil 1975

Nr. 49 (4039)

17. aastakäik

Erakordne austusavaldus eesti arstile

NEW YORK (VES) – Üsna sagedasti näeme, kuidas unustatakse tõelisi väärtusi. Oleme kärmel pühitsema hetkelisi triimfe mähne atleedi või kunstniku saavutuste puhul, kuid oleme visad tunnustama sadade meeste ja naiste saavutusi, kes vaikelt aasta-aasta järel on andnud suurepärase teeninduse ja oma paremad aastad meie ühiskonnale. Kui tegemist on selle maa poijaga, siis on tegu vabandamata, aga kui tegemist on adopteeritud poijaga, siis oleme siidi veel tänamatuses. Pühjus kirjutamiseks on tänu avaldada dr. Arkadi Tammele, et ta andis meile privileegiiumi ja rahulduse viibimisega meie hulgas viimased 20 aastat.

Nii algab artikkel, mis ilmus hispaaniakeelses Ponce (Puertorikos) Arstide Akadeemia ajakirjas "El Académico" nr. 6. Artikkel märgib, et dr. A. Tammi sündis Eestis, Rõngus, 1901, õppis Tartu Ülikoolis, lahkus poliitilist põhjustel kodumaalt, elas Saksamaal, kust tuli USA-sse Virgin Islandile, ja seal Puertorikosse. Ta oli naiste- ja sünnitusosakonna juhataja Aquadilla Distrikti haiglas ja alates 1959 Naiste ja sünnitusosakonna juhataja Ponce Distrikti haiglas. Teda tuntakse professionaalselt kui autoriteeti raseduse eclampsia ravimisel. Ta lõi sünnitusabi arstide kooli, kust välja tulnud 25 eriarsti, kes töötavad meie ühiskonnas. Ta lõi põhialused emade ja laste eest hoolitsemiseks Lõuna-Puertorikos ja ämmaemandate kooli loomiseks seal. Kui ta lõpetas 1972 töö haiglas, jäi ta edasi töötama konsultandina, olles kolleegidele endiselt juhataja. Jatkub rida südäimälikke tänu ja kiidusõnu dr. A.

ESLON KOLMAS

TELAVIV (EPL)

Noor Falköpingi-eestlane Jaan Esilon, kes üle nelja kuu on viibinud Israelis, võitis osa rahvusvahelisest Natanyaturniirist, tulles kolmandaks üheksa konkurentsi. Võitis israeli maletaja Kaldor 8,5 punktiga, järgnesid belglane Rooze 7,5 ja Esilon 7 punktiga. Esilonil läinuks vaja üks punkt rohkem, et saada rahvusvaheliseks meistriks.

Tamme aadressil suurima lugupidamisavaldusena ja hinnanguna.

Dr. Arkadi Tammi, endine Tartu Ülikooli õppejõud, meie tuntud günekoloog, on oma tööga saanud USA-s erakordse tunnustuse osaliseks.

1972. a. hinnati teda Ponces, kus ta elab, distrikti haigla teadusliku konverentsile järgnenud aktusel erilise märgisega.

Järg lk. 7

Kerese mälestus- artiklid

Kogu maailma ajakirjanduses mälestati maleosakonnades Eesti suurmeister Paul Kerest, kes tõenäoliselt oli kaasaaja üks rahvusvaheliselt tuntumaid inimesi. Muu hulgas kirjutas väga tunnustava mälestusartikli suurleht New York Times, samuti oli kogu ameerika ja Kanada ajakirjanduses märgitud tema surm. Ka Rootsis mälestati Paul Kerest. Dagens Nyheteri maleosakonnas kirjutas järelihiide tema vana malekolleeg Eestist ja praegune rootsi maleliidu meeskonnakapten Aleksander Hildebrand, omal ajal "Eesti Male" toimetaja.

Nagu selgub, on Paul Keres oma Kanadas toimunud kokkupuudet vanade tuttavatega Eestist kurnud valu jalgas. Kuna ta põdes podagrat, arvas ta, et tegemist on selle haiguse nähtega. Ilmselt oli aga tegemist jalgas tekkinud tromboosiga.

Summer Wellesi mälestused:

USA saatluslik viga lükata edasi Balti iseseisvuse küsimus

WASHINGTON (EPL Kirjasaatjalt) – Seoses laiaplaaniliste maailmapoliitiliste manööverdamisega on praegu jällegi muude suuremate ja pakilisemate rahvusvaheliste probleemide kõrval kõne all ka Balti riikide ja rahvaste küsimus. Eelkõige USA hoiak Nõukogude Liidu poolt annekteeritud Balti riikide legaalse rahvusvahelise staatuse suhtes. Samasugused malekäigud leidsid Balti riikide küsimuses aset ka üle kolmekümne aasta tagasi, mida kirjeldab tolleaegne USA välisministri abi Summer Welles oma raamatus "Seitse otsust, mis kujundasid ajalugu". Nagu sellest raamatust nähtub, oli suures maailmapoliitilises skaalas nii väikseks näiv Balti riikide probleem siiski üllatavalt oluliseks faktoriks suurriikide vastastikusel poliitikas.

1941. aasta lõpul ja 1942. aasta kestel oli USA kõrgetasemelised poliitilised instantsid ühe olulisema välispoliitilise probleemi kõne all lahku minevaid arvamusi tekitav küsimus, kas hakata rajama kokkuleppelise aluseid liitlastriikide (kaasa arvatud Nõukogude Liit) vahel sõjajärgsete poliitiliste ja territoriaalsete lahenduste osas juba kohe nüüd, sõja ajal, või jätta need küsimused pärast sõja

lõppu asetleivda konverentsi hooleks.

Otsust, mis selles küsimuses tuli langetada, nimetab Summer Welles üheks neist seitsmest, mis olid määravaks edaspidise ajaloo käigule. Otsus langes viimase alternatiivi kasuks. See tähendab, et poliitilised ja territoriaalsed kokkulepped lükati edasi rahukonverentsidele pärast sõja lõppu.

Nagu me teame, on osa

neist küsimustist tänapäevani veel ametlikult otsustamata ja praegu kõne all seoses Euroopa Julgeolekukonverentsiga. Summer Welles leiab oma raamatus, et see otsus oli ekslik. Põhiliselt langetas selle president Franklin Roosevelt, võttes kuulda välisministri Cordell Hulli ja sõjavägede staabi juhtide soovitusi (sõjaväelased kartsid Nõukogude

separaatrahnu

Järg lk. 7

Mälestati langenuid

USA sõjaveteranide esindaja kõnelemas vaba Eesti eest langenute mälestussamba ees Long Islandil (äärmine paremal) USA veteranide päeva puhul pärast ka langenud eestlastele asetades.

NEW YORK (VES) – Ameerika sõjaveteranide mälestuspäeva puhul toimus Long Islandil Eesti Külalasuva Eesti eest langenute mälestussamba juures eestlaste ja ameeriklaste ühine tseremoonia langenud vabadusvõitlejate austamiseks. Long Islandi Eesti Võitlejate Ühingu (esimees Eduard Ojandu) poolt ameeriklastega loodud sidemetel tuli eesti langenud sõjamehi austama ameerika välissõdade veteranide organisatsiooni "Wittschack-Robinson-Lyon" V.F.W. Post No. 7535. Tseremooniast võttis osa ka kohalik ameerika tuletõrje, kus eestlane Heino Ader on üks juhte, oma vormiriietuses meeskonnaga.

Ameerika sõjaveteranide ja tuletõrje meeskonnade saabumisel rivistunud meeskonnad mälestussamba juurde, kus palvuse pidas sõjaveteranide kaplan ja sõnavõttudega esinesid veteranide komandörid. Ausambale asetati pärg, väike USA lipp ja iga ameerika väeligi poolt eraldi lilli.

Ka ameerika tuletõrje meeskonna kapten võttis samuti sõna ja asetas lilli sambale.

Mälestamistseremoonia lõpul ameerika sõjaveteranide komandör andis "valvel!" komando, signalist puhus pausinal leinasignaali ja kiivrites meeskond laskis kolm au-

panku eesti vabaduse eest sõjas langenute auks.

Kohaliku sõjameeste ühingu esimees E. Ojandu tänas ameerika külalisi Eesti vabaduse eest langenute mälestussamba ümbrust hoiab korras ja kaunistab lilledega kohalik Eesti Võitlejate Ching. Rahvuslike pidustuste puhul toimub tavaliselt pidulik tseremoonia ka monumendi juures. Ka langenute mälestuspäeval oli peale sõjameeste osavõtjaid kohale ilmunud lähedalt ja kaugelt. New Yorkist tulnud Velli Kerman ütles: "Minu mees langes sõjas, minu koht on täna siin!" Paljudel kohalolijatel olid tseremoonia ajal pisarad silmis.

EPL

Kolmapäeval, 2. juulil 1975

"Rahumerel"

Palju aastaid teevad idariigid propagandat, et Läänemerele tehtaks "rahumeri", s.t. et sellesse merre sisse ei lastaks laadimiseks sõjalaeva ja see meri jääks n-ä. sisemereks tema ümber elavatele rahvastele ja riikidele. Propaganda eesotsas on seisnud N. Liit, kelle satelliidid on sõnakutselikut propagandaga ühinenud, m.h. Läänemere-päevade näol igal aastal Rostockis, Saksa mere vene kontrolli all seisis tsoonis, mis nüüd kannab nimetust Deutsche Demokratische Republik.

Kummilisel kombel ei funktsioneerinud verbaalne rahupropaganda kuidagi tegelikkusega, sest üsnagi jultunud naabrite piiride rikkumised sellel "rahumerel" on juba aastaid olnud igapäevasteks, kuigi ei ole enam toimunud lennukite mahatulistamisi ja kalalaevade kadumisi, nagu paar aastakümnet tagasi. Selle asemel peavad Läänemere läänepoolsed riigid üle elama pidevat häirimisoperatsiooni: tundmatud allveelaevad "ekstavad" ikka ja jälle nende territooriume, vene ja idariikide kalalaevad otsivad "tormivarju" nende sadamates mõnikord massilistes arvudes, vene ja idariikide kaubalaevad sõidavad habenenematult lääne-naabrite sõjalistesse keelupiridondadesse ja sageli heidavad seal ankrud. Ilmselt ei ole siin tegemist juhuslikkusega, vaid teadlike häirimisoperatsioonidega, millest hulka kuulus ka mõne päeva eest toimunud Ahvenamaa vahet käima turist-laeva jälitamise.

Asja juurde kuulub veel see, et idariigid Läänemere idakaldal N. Liiduga eesotsas on end ümbritsenud 12 merepiiride territoriaalvete vööndiga, kuna Rootsil ja teistel Skandinaavia riikidel see võond on vaid 4 merepiiri lai. N. Liit ja idariigid, kes suurima täpsusega valvavad, et võivad laevad ei satu nende 12-milli-tsooni, mida teised rahvad ebaseaduslikult vältimiseks sama hoolega on respektueerinud, ei suuda kuidagi viitsi oma laevu takistada naabrite aluult nelja-milli-laiusse territoriaalvete vööndisse sattumast. Nende kaptenid, kui neid vahet tabatakse — näit. Rootsi rannavalve ei ole kaugeleki nii efektiivne kui venelaste Balti randades ja rannavetes — vahandavad alati, et nendel ei ole aimugi olnud

rootsi keelustatud kaitsepiirkondadest, need lihtsalt puuduvad nende merekaartidel. Reeglina lastakse nad edasi sõita, tehakse märkus vastavale saatkonnale ja asi läheb ajalukku — kuni varsti kõik see uuesti kordub.

Kuna protesteeriivad naabrid on väikesed, siis ilmselt ei hoolita nende protestidest ega mõeldagi keelupiridoni kaartidele kanda, kui nüüd see olekski tõeline põhjus (milles, nagu öeldud, on põhjust üldimalt kahelda). Naabrid idas näivad vahtlevat Skandinaaviapoolseid vesi ja randu nagu "omasid".

Kõige selle taustal on Stockholmil läini politseiulem John Lundwall pöördunud välisministeeriumi poole, juhtides tahelepanu, et piiririkumiste rutiiniks muutumine ei ole kuidagi viitsi riigi huvides ja nõuab diplomaatilisi samme, et naabrite paremini hakkaksid respektuima Rootsi territoriaalvete piire, eriti aga merekaartidele märgitud kaitsepiirkondade omi. Lundwall peab keeldude rikkumisi imelikult, kuna rootsi laevad vaevalt sõidavad vene territoriaalvetesse, veel vähem otsivad tulevarju idapoolsetel randadel.

Kui rootsi kaptenid suudavad respektuima näit. N. Liidu keeldusid ja piirid, miks siis vene kaptenid ei saa hakkama rootsi vastavate keelude ja piiridsoonidega, küsib politseiulem, kes ütleb, et tema arvates on piiririkumisi rohkem kui need rootsi poolel suudetakse avastada, kuna piiride valve ei ole vajaliku tihedusega. Valvet oleks vaja tugevdada, arvab politseiulem õigusega. Näiteks patrulleerivate helikopteritega.

Asjal muidugi on ka oma strateegiline külg, kuigi sellest palju ei räägita. Võrard laevad testivad niimelt ühelt poolt naaberriikide enesekaitse valvsust ja efektiivsust, teiselt poolt teostatavate mootimis põhjoolude kohta allveelaevade navigeerimise kergendamiseks, otstakse võimalikke rannakindlustuste ja laevastikupideidute asukohti, teostatavate allveefotografeerimisi, radarkontrole jne. Teatavasti on ida laevastikkude üheks "rutintööks" olnud alaline naabrite merevaatamist pealtvaatamine kõige lähemast lähedusest, kas siis allveelaevaperiskoopide või "araksinud" kalalaevade kaudu.

Rootsi, kes mitmeti on üles näidanud sõbralikkust idariikide poliitika vastu ja sealt vastu võtnud kõrgeid küllalisi ning oma kõrgeid juhtivaid isikuid saatnud nendesse maadesse vastukülastustele, on ilmselt pöördnud head nägu teha nende alalist ja üha rohkem silma torkavate vahejuhtumite suhtes, mis sellega on aga muutumas rutiiniks. Läini poliitiseidema reaktsioon tõstab selle küsimuse avalikkuse ette, kus on põhjust küsida, kuivõrd idapool respektueeritakse naabrite suveräänsust üldse ja kuivõrd sealpool isoma "rahumere" juttu tõsiselt võetakse.

Läänemeri on niimelt juba ammu "rahutu meri" ja süüdi on selles kommunistlikud riigid oma käitumisega.

KLA

Suessi avamine kõige kasulikum venelastele

101 miili pikune Suessi veetee avati Egiptuse presidendi Anvar Sadati poolt piidulikut ja loodetakse, et kanali avamine aitab kaasa rahu säilitamisele Lähis-Iidas. 8 aastat pärast kanali sulgemist õnnestus rahvusvahelisel töögrupil kanal puhastada lõhkekehade, uputatud laevadest ja muust laevasõitu takistavast kolist. Kuid arvatakse, et Suessi veetee ei saavuta kunagi enam oma endist tähtsust, sest vahepeal on ehitatud supertanklaevad, mis ei mahu kanalist läbi. Kõige suuremat kasu saab kanali avamisest N. Liit, kelle laevatee India ookeani lüheneb.

1967 aasta välksõjast saadik ei olnud Suessi kanal muud, kui ainult kindlusekraavkahe vaenulise poole Iisraeli ja Egiptuse vahel. 1973. a. tõmbas Iisrael omad väed läänepoolt kanali ja kanali kaldalt rohkem kui 10 miili idapoolse. Pärast seda algas kibekire kanali puhastamine USA, N. Liidu, Prantsuse, Inglise ja Egiptuse meeskonna poolt. Kõige tõhusamat tööd tegid USA mereväe eritööd, kes kasutasid oma hiigla helikoptereid kanalist uputatud laevade ja muude esemete kõrvaldamiseks. Kanali puhastamisel töötas 350 kupaeva ja sealt tõsteti välja ehk õhiti 8,524 lõhkekehut, 127 pantoonsilla osa, 16 veeauto, 15 lennukit, 104 uputatud laeva ja 686,000 miini. Kõrvaldati ka Iisraeli poolt oma vägede varustamiseks ehitatud pantoonsill. Egiptlastel läks kanali puhastamine maksmaks 238 miljonit dollarit ja ameerikalased kulutasid 20 miljonit dollarit.

Kuid arvatakse, et see raha on hästi investeeritud. Suessi kanali ehitajaks loetakse prantsuse teadlast Ferdinand Lessepi ja see sai valmis 1869. aastal ja kuulus eraettevõttele, kus peaktüüsiarideks olid prantslased ja inglased. 1966 aastal egiptlastel võõrandasid kanali, sest prantslaste ja inglaste sõda egiptlaste vastu ebaõnnestus, sest president Elsenhower andis oma toetuse Egiptlastele. Suessi kanali oli üle 100 aasta toimu suur tähtsus kolme maailmajao Euroopa, Aasia ja Aafrika ühendimisel ja kaubanduse elustamisel. Arvatakse, et kanali sulgemisega said asjaomased riigid üle 10-ne miljardi dollari anastas kahju. Laevatee Pääria lahest Prantsusmaale lüheneb nüüd pool võrra. Arvatakse, et kanali kasutamisest saab kasu USA, Jaapan ja Euroopa riigid, kuid kõige suuremat poliitilist kasu toob kanali avamine Moskva. On ka neid, kes väidavad, et Suessi veetee ei oma enam kunagi seda tähtsust, mis oli kanali 8 aastat tagasi, enne selle sulgemist. See on tingitud sellest, et juba enne kanali sulgemist hakati ehitama supertanklaevu, mis ei mahu kanalist läbi ja kanali makside tõttu on neil odavam ja mugavam purjetada ümber Aafrika. Need laevad on 100,000 tonniseid ja suuremad, kuna kanalist pääsevad läbi ainult 60,000 tonniseid laevad.

Ainult 27% tanklaevadest mahuvad kanalist läbi. Egiptlastel on suured plaanid. Nad kavatsesid 3-me eeloleva aasta jooksul kanali laiendada ja süvendada, nii et kuni 150,000 tonniseid laevad, mis istuvad 53 jalga vees pääsevad läbi. Praegu pääsevad läbi ainult 38 jalga vees istuvad laevad. Egiptlastel kavatsesid ka kanali ehitaja F. Lessepi monumendi.

Suvepäev Gotlandil

Eestlaste suvepäeva Gotlandil korraldatakse pühapäeval, 6. juulil Fardhemis, lõuna Gotlandil. Kell 13 algab jumalateenistus armulaev Fardhemi uuesti restaureeritud kirikus.

Jutlustab koguduse õpetaja praost Elmar Tõidsepp. Järgneb koosviibimise päevakohase kava Fardhemi kirikla pargis. Osa võtust palutakse teatada telefonil teel Kog. Isakurili kaugeõudukapten J. Pajulaarele tel. 522 18 või õp. E. Tõidseppale tel. 800 63.

mis asub 1966 aasta sõjast saadik Port Saidi prügimäel, oma kohale tagasi panna. President A. Sadat plaanitseb 8 aastat varemets seisnud kanalläärseid linnu, nagu Port Said jt. ülesehitada ning selles kuluatada 10 miljardi dollarit. Selleks on lubanud raha Pääria lahe öörligid.

Ameeriklased loodavad, et uuestiatatud kanalist saab rahukanal, sest eriti Egiptus on nüüd sunnitud pidama Iisraeliga rahu, sest vastasel korral sulgevad juudid jälle veetee. Egiptlastel ei luba praegu Iisraeli lipu all sõitvaid laevu kanalist läbi sõita, kuid nad on arnud valikvee nõusoleku nende viilamiste laevade läbilaskmiseks, mis viivad kaup Iisraelile. Iisrael tegi omalt poolt ka teesti ja teatas, et tõmbas suurema osa Iisraeli laevadest praegustelt positsioonidelt 25 miili tahapoole. Nüüd nuristatakse, et see on vaid näiline lubadus.

Kuid kanali avamine ei lahenda Lähis-Iida tüliküsimusi, milleks on, et Iisrael keeldub välksõja ajal, 8 aastat tagasi okupeeritud ma-

dest, kuid eriti Jordania jõe läänekaldal tagasiõmbumast. Kõige põnevamaks on Palestiina küsimus. Välispalestiinlaste juhiks on tunnistatud Yassir Arafat, kes lubati isegi Liitunud Rahvaste organisatsiooni koosseisule. Y. Arafati ei tunnista USA ja Iisrael palestiinlaste juhiks. Kuid tema peamiseks toetajaks on N. Liit ja teised kommunistlikud maad. Palestiini on 3 miljonit ja 2/3 neist elab kas siis okupeeritud territooriumil Iisraelis või Jordaanias. Sõjakad palestiinlased asuvad aga Süürias, Libaanis ja teistes araabia maades. Libaanis kestavad juba mõnda aega võitlused Libaanoni rahvuslaste, plaangistide ja Palestiina terroristide vahel. Kuid Libaanoni puuduvad jõud nende väljajamiseks. Libaanoni taotleb kõld oma naabritega ja ka Iisraeliga hästi läbi saada, kuid palestiinlased korraldavad Libaanoni territooriumilt terroriakte Iisraeli. Iisrael omalt poolt võtab ette karistuskätsiooni.

Iisrael meelitat nende poolt okupeeritud maal, Jordani jõe läänekaldal elavad palestiinlasi. Need elavad võrdlemisi jõukalt ja ei tunnista Y. Arafati oma juhiks. Küsimuse lahendamiseks kavandatakse Genfis korraldada konverentsi. Lähis-Iida küsimuse lahendamiseks oli president G. Fordi kokkusaamine Egiptuse presidendi A. Sadatiga Salzburgis Austrias ja hiljuti oli G. Ford juures Iisraeli peaminister Rabin.

Kuid kõige suuremat kasu saab Suessi veetee avamisest N. Liit. Ta pääseb oma Mustamerde sadamatest otse India ookeani, kus tal on baasid mõlemal pool Funnserme suudmes. Soomaximaal, Soocita saarel, Iraakis ja mujal Kaudetakse, et India ookean muutub nüüd Soveti mereks. Kuid ka Moskva peab olema ettevaatlik sest sõja korral Iisrael sulgeb jälle kanali. (ME/AJK)

Esperanto kongressile

TASMAANIA (ELP) — Esperanto delegaat Eino Loooris koos abikaasa Erikaaga alustasid aprilliku lõpul Melbourne'ist maailmareisile Itaalia laeval ja jõuavad Põhja-Ameerikasse 28. juuliks, kus toimub ülemaailmne esperantistide kongress, Eino Loooris tervitab kongressi Tasmania valitsuse nimel.

ESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet
Pektoimetaja Juhana Kokia
Vastutav väljaandja
(ansv. uig.)
Arvi Moor
Toimetuse ja talituse
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaddress: Box 667
101 29 Stockholm I
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eesküsimus Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Kesk 120,
63, 02 Eaküsimus, tel. 016/147772
Telimisspostigiro nr. 15 677 040
Kuiultusarvete postigiro 60 59 06 0
Eesti Päevaleht Forlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta kr. 187:—
Termin (3 kuud) kr. 68:—
Kuu kr. 18:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FORLAGS AB
Trükkija: Eaküsimus-Kuriers
Tryckeri AB Eaküsimus 1975

Kohalik elu

GÖTEBORG

EK suletud
Eesti Komitee Göteborgi osakond ja rändraamatukogu on puhkuse tõttu suletud 7. juulist kuni 12. juulini, avatud 14. juulist kuni 4. augustini ainult enne lõunat. Tel. 11 39 00.

GOTLAND

Suvepäev Fardhemis

Gotlandi eestlaste suvepäev toimub pühapäeval, 6. juulil Fardhemis. Kl. 13 jumalateenistus Fardhemi kirikus, kus jutl. praost Elmar Tõidsepp. Hiljem koosviibimine kirikla pargis päevakohase kava. Registrereeri J. Pajulaarele tel. 522 18 või õp. E. Tõidseppale tel. 800 63.

MALMÖ—LUND

Pensionäride kokkutulek
Pensionäride ühingu korraline kokkutulek on neljapäeval 3-dal juulil, kell 14. Lundis.
Kuna kohtume esmakordselt Eesti Majas — ülitse kõigile — südamest tereolnud!

Tulevaste ülemailmsete Eesti Päevade linnaš Baltimore toimus nn. rahvuste pidustus, millest ka eestlased osa võtsid. Pidustusel avas linnapea, esitati rahvakunsti, kodukäsitööd, rahvatantse jne. Eesti rahvatantsijad juhutas Lea Kiik. Eesti kodukäsitöö, kunsti ja kokakunsti väljapaneku olid korraldanud Jaan Sittim ja Anne-Liis Deklau, keda näeme pildil väljapanekute keskel. (VES-foto Peeter Kiik).

Mineviku varamust:

Esimesed kirjanduslood

Esimeste eesti kirjanduse ülevaade ilmnes 1840-ndate aastate algupoolel D.H. Jürgensoni "Kurze Geschichte der Estnischen Literatur" ja Helsingi professori A. Ahlqvisti "Viron nykyisemmistä kirjallisuudesta" (almanahhis "Suomi" 1855). Kuid need teosed olid võõraste ja mitte eesti lugejate jaoks. Et liikvideerida see lünk, hakkas 1880-ndate aastate paiku Juhan Kunder koguma kirjandusloolisi materjale ja andmeid esimest kirjanduse ajaloost koostamiseks.

Kunderi töö peamised osad ilmusid 1885. aastal "Meelajuhatajas". Kolm aastat hiljem sai ta käsilõrri Eesti Kirjameeste Seltsi võiduoleku esimese auhinna. "Trükit ilmus vähekdane teos "Eesti kirjandus, koostaja ja koostaja. Esimene raamat: Eesti vanemad laulud" alles pärast autori surma - 1890. aastal.

Peale rahvaluule üldise ülevaate esimese käsitlemise Kunder (üks ta heledapandavamaid kirjanduskriitilisi) oma teoses kaheksast eesti kirjaniku. Need olid: Kreutzwald, Jannsen, Koidula, Veske, Jakobson, Malm, Kuhlbars ja Reinvald. Oma raamatu eesõnas soovib Kunder, et "eesti noorpõlv õpiks tundma oma kirjanduse arenguhugu, nagu see on kombeks teistel rahvastel, sest kirjandus ilma kirjandusloota on nagu korastatama aed.

Seal on küll palju ilusaid lillesid ja vilja sees, aga vaataja ei näe muud kui seda, mis tema ees maas on ehk mis tema pea kohal ripub. Ta võtab sagedaste läheda halva, ohaka ehk ussitand vilja, sest et piik kaugema hea juurde ei ulata."

Juhan Kunderi vaatlusviis oli asjalik ja ilmutas head analüüsivõimet. Küllaltki napisõnalisest esitusest oskas Kunder välja tuua kasutatavale autorile tunnustlikku ning eriomast. Nii leiab Kunderi kirjandusloost hindamist Kreutzwaldi algatajaks. Koidula väljaastav isamaalaulikuna, Jannseni jututoodangu rahvalike esitustena, Malmi teened luule tõlkijana, Veske luules seos folklooriga, Kuhlbars mütolooilisele ainekile käsitlejana ja Reinvaldi loomupärane andekus.

Kunderi kõrval kogusid eesti kirjanduse täieliku ülevaate koostamiseks materjali ka Tartu seminaris õpetaja J. Kurrik (raamatu "Kolm suurt hugu" autor) ja Villem Reimann, kelle kavvas oli süstemaatiline "Eesti kirjanduse lugu". Kuid ainekust ja materjalide lünklikkuse tõttu mõlemad siiski loobusid.

Kuid sellele vaatamata ilmus Reimanni sulest rida arvestatavaid töid eesti vanema kirjasõna ning üldise kultuuri- ja haridusloole alalt. Näiteks eesti rahvaluule kogumise ülevaade "Kulla kaevajad" (1889), "Eesti Piibli ümberpanemise lu-

gu" (1889) ja G. Mülleri jutluste publikatsioon (1891).

Suuri lootusi asetati ka Tõnu Sanderi (1888 - 1894) kirjandusloole tegevusele, kuid varase surma tõttu jäi tema teos poollehti. Oma üsnagi mahukana kavandatud "Eesti kirjanduse ajaloo"st jõudis T. Sander kirja panna ainult kaks esimest osa. Üks nelist käsitleb rahvaluulet (valmis 1891. aastal) ja teine kirjanduse varasemat järku kuni XVII sajandi lõpuni.

Trükkid jõudsid needki alles aastaid pärast koostaja surma (1 - 1899, II - 1901), mistõttu nad pidid loovutama. Oma esisunnõugete vaeval ilmunud K. A. Hermanni kirjandusloole.

Et XIX sajandi lõpul täielikuma eesti kirjanduse ajaloo järele oli vajadus juba õige karjuv, ja et sellest oli ajalehtedele korduvalt juttu, siis asus seda lunka täitma Tartu õlikooli esite keele lektor dr. K. A. Hermann. Tema sulest ilmuski siis 1896. aastal rohkem kui 500-leheküljelise "Eesti kirjanduse ajaloo esimesest algusest meie ajani". Raamatu eessõnas rõhutas K. A. Hermann kirjandusloole hädavajalikkust, sest "just kirjandus on ühe rahva vaatekuju, millest valmuhariduse käik selgeminä näha on kui muude asjade abil."

Oma teoses viis K. A. Hermann esimesena läbi meie kirjandusloole ainekust esialgse süstematiseerimise: Kogu eestikeelse kirjanduse arengutee jaotati ta nelja perioodi vahel, millele eelnes veel ülevaatlük käsitus kirjandusest eesti keelest. Selle vastu puudub Hermann kirjandusloos rahvaluule ülevaade. Et teost teravalt arvustati ta puuduste ja pealiskaudsuse pärast, ilmus autorilt 1899. aastal veel brošüür duse ja pealiskaudsuse pärast, ilmus autorilt 1899. aastal veel brošüür "Täiendused ja parandused".

Kuid oma puudustele ja vähenõudlikkusele vaatamata oli dr. K. A. Hermann "Eesti kirjanduse ajalugu" siiski esimene mahukam ja terviklikum ülevaade meie kirjandusest. Ühtlasi oli see teos esimene andmestik kogu, mis võimaldas teatava koondpildi loomise eesti kirjandusest, täites seda osa kuni ajani, mil ilmus M. Kampmaa "Eesti kirjanduse peajooned" (1913).

Thürimeres Austraalias suri 3. juunil Arnold Kaaremäe, sünd. 27. juunil 1904.

Sydney's suri 2. juunil Walter

Riin Rivanool PUU

Maal on meil maja ees vana ja haruline puu. Tuulega oli sellel hiljuti suur ja jäme oks pooltõd mürdunud ja see kõikus üsna ähvardavalt maa ja taeva vahel. Mitu tormi käis sellest veelgi üle, aga sitke hiiglane kõikus endist viisi edasi. Väike riba pidas ainult veel kinni. Margus lubas selle läbi saagida, aga lubas ja lubas ja jättis ikkagi tegemata, aga olud parem Aadamgi.

"Saab tehtud!" otsustasin lõpuks. "Meestest siin maailmas asja ei ole," ja turnisin puu otsa.

Tuli just meelde, et see on mul üsna passilik asi teha, sest vanaema oli mind pisikesest peast ikka hürjutanud:

"Säherdane kabuja lapsuke! Poisikestega mesting ringi tõmbamas, ei ole sellele ükski puu liiga kõrge ega pori ülearu paks."

Kui siis ülemise oksa peal olin ja see ka nõõripidi üles sain, jõudis Aadam jale ja õpetas, et kust ja kuidas kinni hoida ja mida moodi saagida tuleb.

Kõik läks üle ootuste hästi ja oks - ei noh, ligemale pool puid - prantsatas ragnaga maha.

Aadam ei olnud kiitusega kitsi ja lõpetas: "Sellega tegid küll ränka ja rasket tööd, nüüd mine ja puhka," mis äraseletult tähendab, et võid majas kas aknaid pesta, põrandaid poonida, praehaju küttrida või mõnda muud oma kehaehitusele ehk füüsimile kasulikku tööd teha. Ise ta tõttas põlule.

Suures uhkuses lasin siis piguli üle ümbruse uidata ja kui alla juhtusin vaatama, pidin rabanduse saama.

Sa püüa ristike küll, kui kõrgel ma olin! Kõik õõtsus ja kõikus ümberingi, lahtiste silmadega siit küll alla ei saaks ja kinnistega ammugi mitte. Ja üleilõid - siie tüvi, lähim oks mitu meetrit eemal, alla sihukesega koka pealt küll ei pääse.

Istusin siis edasi ja katsusin ajaviiteks linnu moodi laulda, et ehk kasvaks tiivad, aga sellest ei tulnud midagi. Kõik teised laululinnud panid hirmsa kisa puu otsast minema ja ma sain aru, et alt-i-hällega linnu moodi laulda ei saa ja viga on sellest. Peab olema sopran, teadagi.

Siis tuli meelde, et vahest kass ka ronib puu otsa ega oska enam alla tulla. Ja mis ta siis teeb? Karjub. Karjub, kuniks kassi mamma kuulab ja tuletõrjujad koos pika redeliga välja helistab.

Võiks ju ka karjuda, aga see ei aita. Maantee paistab, aga on kaugel ja Aadam ei kuule. Ta traktor käib sellise müringaga, et võtab kõrvakuulmise kurtideleki ära. Ja peaaegu - sellist kisategemist au ei luba. Ei, ei, ei ilal!

"Ei tea nüüd, kuhu võtab, enne kui Aadam mu puudu leib olevat?" arutan omaette. "Ehk siis, kui nälg kallale kipub ja sõõma ei kutsuta. Aga ei tea sedagi: teeb omale ise võileiva, rüügab piima peale või sõõb happulima karnaga ja keerab mägama ega märkagi, et naine puu otsas."

Aadam juhtus siiski tulema. Selleasemel, et otsemaid päästetöödele asuda, hakkas ta pinnima:

"Altan su alla, kui sa enam kunagi ei jorise, kui ma kuskile hiljaks jään."

"Ei ilal," koostin mina ja sama pidin ma sunniviisil kinnitama ka selle kohta, et ma ei pane tähele, kui ta poriste jalgedega üle vaiba marsib, minuga kohtumiseks ära unustab, ajalehe loeb kui temaga tähtsast asjust kõnelema, muru ei näda, minuga välja lõbuteema tulla ei viitsi, lipsu ette ei seo ja nõnda edasi tuhat muud olulist asja sinna juurde.

Sel kaunil ja kevadisel maikuu päeval olin ma siis iga asjaga nõus ja lausa müüsin oma hingekeste kuradile. Puu otsast, saate aru, ja sellepärast ei ole selles ka midagi imestada.

Ärge küsige, kuidas ma seal alla sain. Igatahes olid mu tööpuksel nii põved kui ka tagumine partii rähalselt ja nylonsukad narmasteks - tola, muidugi, kes paljalis sniks puu otsa ronib. Aga see ei tähenda - paar tööpuks ja ühed sukad - ikkagi võisin Aadamale kulutada, et ta oli kümme korda odavam hinda eest selle oksa alla saanud, kui et oleks punkoristajad oma masinataga kohale kutsunud.

Ma ikka tööpeole sain sealt kõrgelt alla, sest kui ma seal veelgi edasi istuksin, ega ma siis seda lugugi oleks saanud kirja panna.

Ameerikast

Ameerika astronautid Thomas P. Stafford, Vance, D. Brand ja Donald K. Slayton lendasid Moskvasse, kus asuvad tegema harjutusi kesksuvel toimuvaks ühiseks maailmaruumi-sõiduks koos nõukogude kosmonautide Aleksei Leonovi ja Valeri Kubassoviga.

Välisministriteerium testas ametlikult, et on lõpetatud "Operation Boulder", eriline sõitumise protseduur USA-see sõitvate araablaste jaoks, et vältida terroristide sissepääsu. Kulukas ametkond on 1972. a. saadik skrininud 150 tuhat araablast, kuid ainult mõnel üksikul on keelatud sõit USA-see.

Ühtlasi Iraani shahhi koos naise Farah'ga tuleb maikuu keskel USA-see külastajale, milleks välisettepaar sai kutse president Fordilt. USA poolt soovatakse shahhiga läbi rääkida õhlinna ja eriti Pärsia lahe julgeoleku küsi-

Barry Goldwater, omaaegne presidendikandidaat ja juhtiv republikaan, nõudis ühes avalikult tunnistaks üles, milline oli tema osa Watergate'i skandaalis, mis võimaldaks tal tagasi tulla erakonna poliitilise tegevusse.

President Gerald R. Ford teeb muudatuse USA esindamises UN-is, asendades delegatsiooni senise juhi John A. Scali seni India USA suursaadikuks olnud Daniel P. Moynihaniga. John A. Scali oli siinpaistvalt leplik N. Vene suhtes.

Gallupi ringkõrvalisel ennustas 60 prots. USA majandusringkondadest küll 8 prots. ulatava tööpuuduse jätkumist lähema kümne aasta jooksul, sest tööpuuduse vähendamise valituse abinõudega kutsub esile suurenev inflatsioon.

Endised sõjamehed kohtusid Londonis

LONDON (EH) - Laupäeval, 17 mail a.s. kogunesid Inglismaa Eestlaste Ühingu Sõjameeste Koostise Vanemate Kogu liikmed Londoni Eesti Majja oma esimesele koosolekule. See ajalooline kokkumine toimus vanatamaks taktistele, milleks oli järjekorras segadus raudeleel ja looduse poolt serveeritud orakorralleif tugev ja järjekindlalt vihmasadu, mis Inglismaa linnasoo kibustas.

Koosolekut avades teravitas Koostise esimees tsav. V. Pärtel kokkuminek mainides, et elame ja tegutsleme käärivas maailmas. Majanduslik segadus ja allakäik meile asukoha maal on muret tekitav ja eelolev referendum Euroo-

pa. Ühisturu kuuluvuse alal võib saatuslikku olla märgida Briti majandusele, mille sisse ka meie lihtlaturid oleme. Meie, ühes esimees, peame ja püüame hoida oma ja oma rahva ühtlust.

Suunalõhised tervitused ja parimad soovid Vanemate Kogu koosolekule saatis Eesti Vabariigi Saatkonna hoidaja pr. Ann Taru kaudu, mis Vanemate Kogu poolt tänuga kviteeriti.

Vanemate Kogu pooldas täiel määral senise tegevuse jätkamist ja selle aktiivseerimist, kusjuures peartõh langeks Koostise liikmete värbamisele, koostööbimiste lihtimistule ja näituste korraldamisele jne.

Miks Itaalia läks vasakule EPL jälgis valimisvõitlust

Euroopa pealinnadest on vist küll Roomas kõige rohkem nägemisväärsusi. Ajaloolisi ja kunstiloolisi mälestusmärke ning muuseume leidub seal sellises külluses, et kahepäevase kohalolemisest vaevalt piisab kõige vaatamisväärsuse nägemiseks. Juuni keskpaiga aga tõmbasid maailma avalikkuse tähelepanu endale veel Itaalia omavalitsusvalimised kui selle maailmanurga poliitiline baromeeter. EVALD UUSTALU viibis just sel ajal Roomas ning raporteerib alljärgnevas oma muljeid Itaalia valimistest ja poliitilisest elust. Nagu teada, astus Itaalia nende valimistega suure sammu vasakule.

Valiti seekord regioonde oma valitsuskogusid, milliseid uuendatakse igal kuuendal aastal.

Nende valimistega on peale selle ühendatud veel mitmetuhande linna- ja provintsi volikogude valimised ning samuti mõjutavad need Senati koosseisu. Seepärast pole regionaalsete valimiste poliitiline tähtsus sugugi väike, kuigi see ei oma sama otsustavust kui viles aastaks valitava Parlamendi esimese koja valimised, mis viimati aset leidsid a. 1972.

Itaalia on jaotatud 20-nesse regiooni, milledest 3 põhjapoolsemat piirkonda nimelt Sardiinia ja Sitsiilia saared omavad teistest suuremat autonoomiat. Neis eriselsundiga regioonides 15. juunil valimisi ei toimunud, leides aset kunagi hiljem.

Juba nüüd on aga päris selge, et Itaalia poliitika on nüüd astunud suure sammu vasemale. Ülerõhulise suurenes kommunistidele antud häälte arv 5,5 prots., kuna kristlikdemokraatliku erakonna häälte arv samal ajal vähenes ligemale 3 prots. Ka mõlemi Itaalia sotsialistliku erakonna poolehoid suurenes võrreldes 1972.a. valimistega (vastavalt 2,2 ja 0,3 prots.), kuna parempoolsetest erakondadest ainult Republikaandid suutsid tulemusi parandada (0,3 prots. võrra). Liberaalide ja fashistide niigi suhteliselt vähenen poolehoid selle asemel vähenes (vastavalt 0,4 ja 1,7 prots.).

Kokkuvõttes säilitas Kristlikdemokraatlik erakond oma enamus kahes regioonides ning koos teiste keskerakondadega veel 8-as teises regioonis. Kolmes regioonis (Toskana, Emilia-Romagna ja Umbria) tekkis vasakpoolsete erakondade enamus, kuna ülejäänud kahes regioonis volikogude enamus on sellest kas seni Kristlikdemokraatidega koalitsioonis olnud sotsialistid oma poliitikat muudavad või mitte.

See osutuski suurtes joontes

nende valimiste olulisemaks tulemuseks, milliseid muidu iseloomustas suur poliitiline killustatus. Roomas oli kandideerinud nimekirjade arv 9, terve Itaalia ulatuses esines aga tervelt 64 eri nimetusega erakonda!

Teatavasti on Itaalia kommunistide püüdeks viimaste aastate jooksul olnud valitsusse pääsemine. Tundub, et nüüd mil neil ainult 1,9 prots. Itaalia suurimaks erakonnaks muutumisest puudu jäi Kristlikdemokraatidele ehk raskeks osutus nende soovi arvestamata jätta. Igal juhul võivad väikesemadki eksisammud kui seda näiteks oli Kristlike-demokraatide õnnetu poliitika ühenduses rahva-häälitusega uue abieluseaduse üle, neile kassa tuua katastrofaliselt tagajärgi lähema kahe aasta jooksul toimuvall parlamendivalimised.

Üldse on Kristlike-demokraatide poolt viimasel ajal aetud poliitika eeskätt kommunistidele kaasuks tulnud. Nii on välismaises ajakirjanduses tähelepanu juhitud sellele, et Kristlik-demokraadid kogu järelejätkajate aastate jooksul igasuguste abinõudega on püüdnud ära hoida mõne teise moderaatse erakonna tugevnemist. Nende tagamõtteks oli seejuures olla ja jääda ainukeseks alternatiiviks valitsusvõimu kommunistide kätte minemisele. Selline poliitika on nüüd ostonud lumerangiks, kuna Kristlikdemokraatide valitsemisega rahul volematus häälatajad ei andnud omi häälil sotsialistidele ega ka ühelegi teisele mõdukale erakonnale vaid kommunistidele, kes viimaseaegses Itaalia poliitikas on osanud omandada efektiivse demokraatliku opositsioonierakonna maine.

Sellise positsiooni on kommunistid saavutanud tänu demokraatlikest mängureeglist kinnipidamisele. Ja kõige üllatavamaks nähteks Itaalia kaasaegses poliitilises pales ehk ongi see, et rahva hulgas

Suvine elu Roomas Fontana di Trevi juures

väga laialdaselt kommunistide peetakse "demokraatlikuks erakonnaks". Ja kõike seda hoolimata juhi Berlingueri doktriinäärseust kinnitust viimasel partei kongressil, millele lisandus deklaratsioon, et Itaalia kompartei jatkuvalt kuulub rahvusvahelisele kommunistlikku ühisringsse, mis teatavasti ühelgi maal võimul ei püsi demokraatlike mängureeglite abil.

Aganagu öeldud - itaallased usuvad oma kommunistide olevat loobunud nende sajanipikkusest veendumusest, et nende partei ise kõige paremini teab, mis rahval vaja on ja seepärast selle arvamist kunagi ei pruugi küsida.

Sellel tagapõhjalt pakkus Roomas toimunud valimisvõitlus päris huvitavat vaatepilti. Kommunistliku partei tugevus ja populaarsus Itaalias olid ju endiselt teada ja nii ei olnud suur rahvahulki nende mittingul S. Giovanni kiriku esisel platsil kaks päeva enne valimisi eriliseks üllatuseks. Punaste lippude meri, sirbi ja vasara kujutusega paberist rinnamärkide kandjate suur arv osavõtjate hulgas ning samasuguste sümbolite kritiseeritud majaseintel üle kogu linna, andsid selge ettekujutuse kommunistliku partei aktiivsuse toetajate suurest arvust.

Vähem valmistust näis siiski tekitavat Berlingueri paberit maha loetud pooletuunne kõne. Rahvamassi ääremall seda peaaegu üldse ei kuulatudki kuigi tuntu ol kõikjal suurepärase. Selle asemel veedeti aega omavahelise jututajamisega ning ringikõndimisega. Punaste lippudega ringjooksivad väikesed lapsed suuresid veelgi segadust, nii et mittingust jäi rohkem rahvaepoole poliitilise meeleavalduse mulje.

Pilt oli sootuks teine MSI (Movimento Socialista Italia) ehk populaarselt ja üldiselt "fashistideks" kutsutud erakonna valimismittingul Piazza del Popolo 4 päeva enne valimisi. Kuigi juba kaks tundi enne parteijuhi Almirante kõne algust valjuhääldajate kaudu edasiantava marsmuusika saatel koguma hakkava publiku hulgas suhteliselt vähe oli näha rahvusvärviliste rinnamärkide kandjaid, kuulat tervelt pooleist tundi kestnud suure hoo ja kiirusega vabalt peetud kõnet tähelepanelikult ning kohatisel lõbususe ning aplodeerimisega. Eriti entusiastlikke kiituvavaldu oli kuulda publiku kõnetoolile lähema poole poolt, aplodeerijaid leidus aga isegi estradi tagant järealt üüva Picino mäe terrassidele kogunud publiku hulgas kuni mäe tipuni välja, mis asus juba oma 50 m ülalpool ja sadakond meetrit tagaapool kõnelejal.

Erakonnajuhtide kõned osutusid kõnesolevate mittingute ainukesis programmi punktideks. Nende lõppedes valgus rahvas imekiirelt lalali. Kuigi kumbagil puhul mingeid korrakikkumise katseid polnud märgata, oli korra säilumise eest silmapaistva tõhususega hoolitsenud. Märgetavalt vähem vaeva oli selleks nähtud kommunistide mittingul kuna fashistide oma ümbristesid kõikidele ligipääsu teedele asetatud tugevad politsei või karabinjäreide rühmad. Ka oli politsei varustatud kiivrite ning muu kravallivarustusega. Oli ilmn, et oodati mittingu segamist, mis osavõtjate ilmses rahulduseks tulemata jäi. See rahuldustunne väljendus platsil lahukate aplausides ülesirvistatud karabinjäreide rühmadest mõõdamisel.

Sõnavabaduse eest oli siis riigivõim poolt tõhusalt hoolitsenud ning sedavõrd tõhusate jõudude rakendamine rahutuse Arahoidmises võis olla tõepoolest motiiveeritud. Lallat ole linna või

märgata seinte laalitud lõõklauseid nagu "surn fashistidele" ja "almirante timukas", milliseist viimaksmainitud epiteediga vähemalt ühel juhul oli "austatud" ka USA välisministri Kissingeri. Kuigi majaseintel võis leida ka fashistlike lõõklauseid, olid neist enamus sirbi- ja vasara kujutusega üle maalitud ning vähemalt Travestere linnaosas näitasid jäljed, et seal seintelt oli maha rebitud teiste erakondade propagandapiakateid. Igal juhul võis selles ümbruses näha ainult ühesküsed kommunistide mittingust osavõtmiseks.

Ei olnud kahjuks juhust näha kommunistide omaga samal ajal toimunud Kristlikdemokraatide valimisestel mittingut. See leidis aset Piazza del Popolo, mis eelmisel päeval oli olnud fashistide päralt. Kõnelejaksi oli erakonnajuht ning mitmekordne Itaalia peaminister Fanfani ning pealt-nägitajate jututuse järgi valitsenud mittingul mitte vähem lõõgivalmis vaim kui teiste erakondade juures. Nii oli sellele mittingule kogunud lõõklauseid skandeerivate gruppide, mis viisil mõõda pääseti seks ajaks Roomas kehtestatud demonstratsioonide keelust. Selgusetuks jäi siiski, mis osatähtsuse võis noorsool olla. Kristlikdemokraatide mittingul. Kuigi välismaiste kommentaaritrite arvates huik seniseid Kristlikdemokraatidele häälatajaid sel korral omad häälid pidid kommunistidele andma on siiski nagu rohkem põhjust arvata, et selline valimisvõitlus peamiselt siiski onenes 4,5 miljoni noore häälataja juurdeolekust. Oid ju need esimesed Itaalia valimised, mil häälteõiguslike vanus 21 aastalt oli alandatud 18-le. Igal juhul oli kommunistide mittingu osavõtjate hulgas tähelepanuväärne palju noori. Ja kuigi energiliselt sekeldavad noored ei püüdnud ka fashistide mittingut, koosnes sealne publiku rõhuv osa siiski keskealistist ning vanemad inimesist.

EVALD UUSTALU

Färnus suri Vera Vaks 86 a. vanaduses.

Hamiltonis, Kanadas, suri 10. juunil Anne Toots, sünd. 27. jaanuaril 1945 Rootsis.

Torontos suri 1. juunil Voldeimar Viitre, sünd. 2. märtsil 1880 Haapsalus.

Buffalos, USA-s suri 29. mail Anna Tigane, n-na Ürm, sünd. 24. det. 1877 Hellenurme-Üleväljal.

Besti Raamatuaasta puhul korraldati Los Angelese Eesti Majas ulatuslik raamatunäitus, mille korraldajaid näeme pildil. Vasakult Helda Estam, Betla Ein-Sorocco, Helga Padjus (Besti Naisklubi esinaine), Aino Prescott, Viivi Piirisild, Alice Reinmaa ja Lydia Suursõot (Foto Valter Kask)

Sumner Welles: Baltikumi iseseisvus oli liitlastel oluliseks probleemiks

Vastupidiselt sageli esinevale arvamisele väidab Sumner Welles, et Teherani ning Jalta konverentside tulemused ei olnud selles osas määrava tähendusega. Sest siis ei olnud lääneriikidel enam mingit praktilist võimalust avaldada survet Nõukogude Liidule Ida-Euroopa küsimuses. Punaarmee oli selleks ajaks juba andnud hävitavaid lööke sakslastele ning oli edasimarsil. Kuid 1941-1942 oli mõjutama iseseisvuse olemas, sest Nõukogude Liidu olukord oli kriitiline ja Stalin küsis ja palus mitmesugst abi, eriti USA-lt Venemaa olukorra päästmiseks ja kergendamiseks.

Balti riikide küsimus kerkis esmakordselt esile detsembril algpäevadel 1941, siis kui Suurbritannia välisminister Anthony Eden oli minemas Moskvasse. Kuigi USA ei olnud neil päevil veel sõjas, informeeris Eden enne Moskvasse sõitu USA välisministerturmi, et Balti riikide tuleviku küsimus tõstatatakse kindlasti eelolevatel läbirääkimistel Stalini ja Molotoviaga.

President Roosevelt ja välisminister Hull oma vastuses, mis läks Edeniile sursaadiku John G. Winant'i kaudu, soovitasid Inglismaa valitsusele teha mitte mingisuguseid kokkuleppeid, millised võiks toetada Leedu, Lätit ja Eesti kustutamist maailma riikide hulgast. See 5. detsembril 1941 Londonisse saadetud Ameerika seiskohavõtt läks oma põhialustest veeli kaugemale, rõhutades, et nii USA, Suurbritannia kui Nõukogude Liit on nõustunud olema seotud Atlandi Hartas väljendatud seiskohatada-ka kõigis sõjajärgsetes küsimustes.

Samasugused instruktsioonid sai välisminister Eden Moskvasse sõites kaasa ka oma valitsuselt. Moskvast asetati Eden venelaste poolt tugeva surve alla, et ta formaalselt tunnustaks Nõukogude Liidu 1941. aasta piire. Seejuures Stalin nimetas spetsiifiliselt Balti riikide, Soome poolt kaotatud Karjala Kannase ja Rumeenia küllast annekteeritud Bessarabia kroomist Nõukogude Liitu. Eden püüdis oma vastustes lubadusega, et venelaste nõudmisi kaalutakse edaspidistes läbirääkimistes.

Sumner Welles juhib tähelepanu asjaolule, et isegi sellel ajal, kui sakslased olid tunginud kallale Nõukogude Liidule ja seisis Moskva värvast, soovis Stalin kinni hoida maa-aladest, mis olid venelaste osaks langenud just tänu tema enda ja Molotovi kokkulepetele Hitleri ja Ribbentropiga, Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahelise pakti alusel. Ja et vaatamata sellele, et Nõukogude Liidu valitsus oli just alla kirjutanud Liitunud Rahvaste deklaratsioonile ning järelikult ka Atlandi Harta põhimõtetele, taotles ta sobimusi, mis eriti selgelt just Balti riikide osas (nagu seda toonitas Sumner Welles) vägistaksid Atlandi Harta vaimu ja teksti.

Sumner Welles lisab, et Washingtoni seiskohatall oli selline kok-

President Roosevelt oli kindel, et ta kõik asjad "rahukonverentsil" mõistlikult korraldab. Konverentsi ei tulnud aga kunagi...

kulepe, mis tagaks Nõukogude Liidu 1941. aasta piirid, mõeldamatu, kuna seda oleks igal pool üle maailma tõlgendatud Atlandi Harta hülgamisena. Samal seiskohal oli ka Winston Churchill, kes oma selleaegsel külasajal Washingtoni väljendas läbirääkimistele USA riigijuhtidega selgesõnaliselt: "Balti riigid peavad olema iseseisvad, sõltumatud rahvad". Sama väljendas Churchill oma lahtises Edeniile.

"Balti riikides elavate rahvaste ülekandmine Nõukogude Liidule vastu nende tahet oleks kõigi nende põhimõtete vastu, milliste nimel me oleme võitluses praegust sõda ja selline tegu häbitaks meie eesmärke."

Kuigi nii USA kui Inglismaa valitsused ei andnud järele Stalini nõudmistele Nõukogude Liidu 1941. aasta piiride kinnitamise osas, siis samal ajal nad ise ei esitanud Nõukogude Liidule nõudmisi oma kindlastest seiskohatadest Ida-Euroopa küsimustes. Üheks Roosevelti motiiviks, nagu väidab Sumner Welles, olid sisepoliitilised kaalutused. Ta ei tahtnud, et Ameerikas tekiks sõja ajal sisemine poleemika Poola ja Balti riikide tuleviku staatuse küsimuses.

See oleks olnud lõhestava toimega. Teiseks, nagu väidab Sumner Welles, omas Roosevelt kindlat veendumust oma võimetesse kui osavasse läbirääkijasse ning arvas, et ta on suuteline rahukonverentsidel pärast sõda USA seiskohiti Ida-Euroopa osas osavalt läbi viima.

Samuti olevat Roosevelt olnud veendunud rahvahäälsete pooldaja, selles osas toetudes Esimese Maailmasõja aegse presidendi Woodrow Wilsoni idealistlikele, kuid alati mitte praktilistele põhimõtetele rahvaste enesemääratamisest küsimustes. Ta arvas, et mitmeid lahkavarnust põhjustavaid territoriaalseid probleeme saab ja tuleb lahendada rahvahäälsete pooldajate kaudu. Sama rahvahäälsete printsiipi tahtis Roosevelt rakendada Balti riikide osas. Ta olevat olnud kindel, et ta saab selleks Staliniaga kokkuleppe, et Eesti, Lätis ja Leedus viiakse läbi vaba rahvahäälset rahvusvahelise kontrolli all.

Kõigil eespoolmainitud objektivsetel ja subjektiivsetel põhjustel lõkkas USA valitsus poliitilised ja territoriaalsed lahendused edasi tulevikule, keskendudes sõja edukale läbiviimisele ja võidukale lõpule.

Spordikroonika

Jalgpallihooaeg Nõukogude Eestis on täies hoos. Mida meil varemalt kutsuti lüüdklassiks, hõõgaks seal nüüd esiliigaks. Muidugi ei ole enam iseseisvusaegseid, meeskondi, need suretati välja nõukogude režiimi tulekuga. Praeguses esiliigas on kümme meeskonda ja nad kannavad selliseid "kõlvala" nimesid, nagu Tallinna Dvigatel (ustulnuk), Sil-lamäe Kalevi (Kalevi nimi on mõnda aastat järele au sees, ja neid Kaleveid on üle maa laiali), Pärnu Kalevi, Tartu Remonditehas, siis Tekstiili, Tempo, Kopli Dünamo, Narva Baltika, Kohtla-Järve EPT ja Kohtla-Järve Keemik. Koduväljakuks on Tallinna staadion Kopli Dünamole, Tempole ja Tekstiilile. Dvigatel mängib oma staadionil Leningradi maanteel või Komsomoli (Juhkentali) staadionil, Norma on kodus omal väljakul Kose tee 4. Kohtla-Järve EPT mängib aga kodumänge Kiviõlis.

Kui vaadata aga teise liiga koosseisu, siis paneb küll sealsete jalgpallistide nimestu muigama. Teises liigas võistlevad: Aseri SK, Sirgala Kaevandus, Estonia Kaevandus, Kohtla-Järve RBT (raudbetoonitehas), Tallinna Masinatehas, Tartu Aparaatitehas, Tallinna Autobussipark, Rakvere Metsakombinaat, Türi Metsakombinaat, Tallinna Metallit, Narva Energopromont ja Pärnu Kalevi teine meeskond.

"Nõukogude rahvaste 6-ndal spartakiadil" on eestlaste käsi käinud kaunis viltsats. "Eestlane" Igor Filin parandas küll 100 m vabajuhtumises Eesti rekordi, ent tuli üheksandale kohale. Kaasages viievõistluses jäi Eesti esindus punktita.

Kümnevõistlejad (Tallinna staadionil) tegid aga paremini, ainult kolm liiduvabariik said punkte: Ukraina 64, Valgevene 32 ja ENSV 28. Individuaalselt olid eestlased T. Suurvälil (neljas), J. Lember (viies), P. Põld (üheksas). ENSV mitmevõistlejad esinesid traditsiooniliselt maavõistlusel Stockholmis Rootsi vastu. Kümnevõistluses esines kummaltki poolt viis, juuniori neli ja naiste viievõistluses kolm.

Tallinnas tähistas ESS. Kalevi tenniselubi kaheaegne sekretär, Alfred Ploompuu oma 75-dal sünnipäeva. Iseseisvuse aastail oli A.P. Tallinna kodivälituse asjaajaja, selle töö kõrval tantsupeetaja Insarovi ja Poolgase juures, lõpetas kolm teatrikursust ja on esinenud mitmel laval, mitmes osas. A.P. oli aktiivne tennisekohtunik ja turniiride organiseerija.

70 aastat sai vanaks Erich Byström, kes oli palju aastaid vs.

Sporti asjaajaja ja elas kaasa selle spordiseltis kuulsusrikkamad aastad seltsi tegeliku juhina. Nõukogude ajal kaotati vs. Sport ja Byström asus juhtivale kohale Sparta juures, kus ta tehti hiljem auhikmees. Ta oli Eesti paremaid maadluskohtunikke ja oli 1938 Euroopa meistervõistlustel Estonia konsertskaalis atnus Eesti maadluskohtunik kes matkohtunikuna sai tegutseda finaali võistlustel.

Eesti läbi aegade kuulsaim ja rahvusvahelises klassi kuulunud lauatennise meister Alfred Frants suri 62 aastaseks äkitselt veresoone lõhkemise järel peas. A. Frants avaldas Tallinnas ilmuva spordileht pika järelehüde, millele muudigi alla kirjutasid ENSV spordikomitee, Kalevi kesknõukogu ja ENSV lauatennise föderatsioon. A. Frants on ainus, kes ühel turniiril (1966) sai kolmekordseks N. Liidu meistriks (üksik ja paarimängud). Ta oli mitmekordne Eesti rahvusmängija ja võitis ühes 6. tili.

Iseseisvuse ajal A. Frants ei võistelnud kunagi Kalevi imel. Ta algust 13-aastase poisina ÜENÜTO juures, siis tüd aastad NMMKO meekonnas, siis paar aastat Vitjaes, Gongis ja Spordis. A. Frants oli tore spordikaaslane, ja olemine seltsis pidanud palju lauatennise lahinguid nii kodu kui välismaal.

Kirja - Jüri

Bristolis, Inglismaal suri 18. mail Ronald Kirkmaa, sünd. 1. oktoobril 1911.

10 tundi mai lund

Vihandimas Võrtajärve piirkonnas tabas 20. mail raske loodusekatastroof. Ootamatusena saabus raske lumetorm, mis kestis järjest kümme tundi. Et enne seda mälpäevad olid olnud haruldased soojad, oli kõik juba ütles, varase kartuli põõd haljendasid ja marjapõõsad aedades valmistasid õite pudenemisele.

Tormile järgnes sule, mis teise päeva õhtuks luma oli pea ära viinud. Sellele kõigele järgnes külm õö, mil temperatuur langes 3 kraadi alla nulli. Sellest oli küllalt, et aedades ja põldudel kõike hävitada, mis oli õitsemas ja kasvamas. Lumekoorma all olid purunenud lisaks õunapuid ja marjapõõsastel oksad, vaarikaist olid järele ainult rootsud.

Üks mees, kellel elupäevi üle 90 aasta, märkinud, et ta niisugust looduse karmust pole näinud kogu oma elu ajal.

Pensionärimatk Soome

Göteborgist eesti pensionäride ühingu korraldada 26-28 mail traditsioonilise väljasõidu, seekord Soome pealinna Helsingisse.

Sõit algas Göteborgist bussiga, sõideti kuni E. apellikärini, seal edasi Viking-linilevaga Naantalisse ja edasi Helsingisse. Seega võiks vahemaa Göteborgist Soome pealinna arvutada ligi 1300 km.

Külalasti Soome presidendi suvereesidisti "Kultaranta" mis asub Naantalist umbes neli kilomeetrit eemal, üsna kõrgele mere-ramal. Helsingis õhbiti KMMU suvehotellis.

Linnas lehti ringreis bussiga, kusjuures eestlanna Mari Korhunen, kauaaegne Helsingi elanik näitas pensionäridele tähtsamad vaatamisväärsusi. Ringreisil külastati peale muu kangelaskalmistut ja sääl asuvat Mannerheimi hauda, Sibeluse monumenti, Kaljukirikut, turgu, sadamat ja presidendilossi.

Järgmisel päeval oli linna vaatamine mitmes grupis, tehti sisestusi, vaadati loomaaeda

olümpia-staadion, kunstinäitusi ja muid kohti. Oli põnev ja huvitav oma silmaga näha ka kaugel eemal asuvat kodumaa kontuuri.

Võrreldes naaberriiki Soomet teiste maadega, avastasime, et siin valitseb puhkus, hea korraldus, rüütuks. Meid võltsid eriti tuntuud Fazeri tehase suusad, nagu eesti leiba meenutab hapu leib õlge rukkimaitselga, igasugused koo-gid, pirukad ja küpsised, millised oli võimalik osta ja sõda mitmesugustes Fazeri ärides ja kohvikutes, eriti aga veinirestoranis Clogatanil.

See vana, laialt tuntud ettevõtte omab suurimaid tööstusi leiva, keksi ja mahuiste alal, ekspordeerib suurel määral oma saadusi, millised kõrge kvaliteediga on tundu- ja hinnatud üle kogu maailma.

Ilmad juhtusid kogu reisi kestel olema sobivad ja see aitas hääd meeleolu hoida. Oleks soovitat, et praegune agar ja energiline ühingu juhatus ka edaspidi veel leiaaks võimalusi oma liikmetele sarnaseid väljasõite korraldada.

Göteborgi pensionäre Soome-reisil (foto M. Saarna).

Leinateatud

Surma läbi lahkunud head sõbra ja kaasmaalast

Alexander Koppel'i

mälestab

PEREKOND HIERAND

NIKOLAI KASE

Armast sugulast ja head koduvalla sõpra

Alexander Koppel'i

mälestavad

JOHAN MERIMAA
abikaasaga

AUGUST PÕLMAS
abikaasaga

KALLE TAMMEMÄE
perega

MARTIN TAMMEMÄE
perega

Meie hulgast jäädavalt lahkunud armast sõpra

Juhan Parvel'i

mälestavad leinas

JAAN KIBAL
perekonnaga

HELMU LELGUS
abikaasaga

JOHANNES LIIVAMEES
abikaasaga

RICHARD MESI
abikaasaga

Mälestus Sinust on kustumatu!

Meie keskelt lahkunud armas kaasmaalane ja sõber

Elise Jansen

Mälestavad leinas

ENDLA ja OTTO
KALJO

HERBERT ja LEILI
SEIMRE

STEFAN G. JERVAN

ALEKSEI JÕEÄÄR

SALME LAID

JÜRI LAID

KARL TOHV

Meie perest lahkus

Alexander Koppel

Mälestab kurbuses

GÖTEBORGI EESTI
PENSIONÄRIDE ÜHING

Armast liiget

Juhan Parvel'i

mälestab kurbuses

STOCKHOLMI
EESTI FOTOKLUBI

Igavikku lahkunud Seltsi liiget

Elise Jansen'i

mälestab leinas

HALMSTADI
EESTI SELTS

Kauaaegset head sõpra

Alexander Koppel'i

mälestavad leinas

MART ALTROV
JOHANNES AED
EDGAR FALTIS
JÜRI NÖMME
AUGUST NÖMME
ANDREI MURRO
JOHANNES MÄEPEA
ASAR LINDHOLM
perekondadega
LIISA KALVIK
LEIDA ja SANDOR

Armast õemeest, tädimeest ja venda

Edgar Birk'i

Sünd. 26/2 1906 Kolga-Ablas
Surn. 17/6 1975 Jonseredis

leinavad kurbuses

JUULI
LAPSED perekondadega
ERNA perekonnaga
Eestis

Puhka rahu!

Matmine Jonseredi kirikus
reedel, 4. juulil kl. 14.

Ouo Kaarik

Sünd. 3/10 1881 Rannamõisas
Surn. 25/6 1975 Tallinnas

Mälestavad leinas

ABIKAASA

LAPSED

LASTELAPSED

SUGULASED
Eestis

Olga Bach

lahkus meie perest

Mälestab kurbuses

GÖTEBORGI EESTI
PENSIONÄRIDE ÜHING

Armast
lugupeetud sõpra

Alexander Koppel'i

mälestavad kurbuses

ALEKSANDER VOOG
perekonnaga

JUHAN SIIG
perekonnaga

AUGUST PAAS
perekonnaga

MIKKEL MERE

Siit maisest elust igavikku lahkunud

Edgar Birk'i

mälestavad leinas

KAASMAALASED
JONSEREDIS

Armast tädil ja naiseõde

Magda Palm
n-na Jaakula

Mälestavad leinas

UNO KRÖNSTRÖM
perekonnaga Rootsis
JOHANNES KRÖNSTRÖM
Eestis

Täname südamest kõiki, kes
meie armast poega ja venda

Jaan Mikk Põlde'i

tema viimse teekonnal saat-
sid. Samuti täname kõiki neid,
kes meie leinas kaasa tundsid
nii kirja teel kui hilledel naol.

VANEMAD ja ÕDE

Tallinnas suri 3. märtsil Johan-
nes Kaevats, sünd. 12. nov. 1892
Kaukaasias.

Inglismaal suri 10. mail Rudolf
Eller, sünd. 11. mail 1896.
Londons suri 12. mail Eduard
Nawrot, sünd. 24. sept. 1904 Poolas.

Arst...

Alg. lk. 1

Iestustahvi annetamisega. Teise erilise austuse osaliseks sai ta oktoobris 1974 tema auks korraldatud eriautusel, millel viibisid linnapea, haiglate direktorid ja arstidepere, tema endised õpilased j.t.

Anti üle mitmed mälestustahvid pühendustega, ka linnapea poolt üks, millel elanikkonda üles kutsuti austust avaldama eesti arstile dr. Arkadi Tammele. "El Academic" toob teate, et Lõuna-Puertoriko arstide kongress oli möödunud aastal pühendatud dr. A. Tammele.

Dr. Tammi paluti kohale ja avaldati see austav teade. Kongressil viibis rida professorid ka USA mandri ülikoolidest. Seal esitati dr. A. Tamme elulugu ja loeti ta teened rahva tervise eest hoolitsemisel. Pikema kirjutuse koos fotoga, dr. A. Tamme abikaasa Metaga tõi Ponce suurem leht "El Mundo" k.a. veebruaris, milles rõhutati tema teeneid günekoloogina. Märgitakse, et Tamme poeg Arno, kutselt arhitekt, elab perekonnaga New Yorgis jne.

Dr. med. Arkadi Tamme teenete hindamiseks on korraldatud viimastel aastatel neli avalikku aktust ja lisaks kaks, mis toimunud arstideperes.

Wellesi...

Alg. lk. 1

Saksamaaga ja üldiselt sead-
sid sõjalisel eesmärgil üle poliitiliste motivatsioonide.

Poliitiliste kokkulepete ja riigipiiride küsimuste aru-
tamise edasilükkamine või-
maldas Nõukogude Liidule rajada oma hegemoonia Ida-Euroopas, kaasa arvatud Balti riikides.

Aleks. Loit dotsendiks

UPPSALA (EPL) -- Uppsala
ülikooli filosoofiaosakond on
nimetatud ajaloo alal dotsendiks
fil. dr. Aleksander Loit, kes äsja
edukalt kaitses oma doktori väite-
kirja.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usal-
dusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings &
Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombellised
matusetalitused
Õöpäevane valvekord

Müüa heas korras

VW-1200, 1960 a. mudel, 47.700
km, hind kr. 5.500: - Tel. 66/
23 88 15 (kl. 8-12).

Helene Lepper 75-aastane

HELENE LEPPER

Hägerstenis elav laulustudio juhataja laulpedagoog Helene Lepper pühitseb 3. juulil oma seitsmekümneviendat sünnipäeva.

Helene Lepper, neiuana Roos, sündis Peterburis, kus tema isa töötas kindlustusetseltsi ametnikuna. Hiljem asus perekond Harkovi ja Harkovi konservatooriumis alustaski H. L. oma muusikalist õpinguid.

1920. a. opterus tema perekond Eestisse. Eestis jätkas ta oma õpinguid Tallinna konservatooriumis prof. Sternbergi lauluklassis. Samal ajal õppis ta erapetaja Barbro Malama juures, kes varem oli olnud lauluõpetajaks Peterburi konservatooriumis. H. Lepper jätkas oma õpinguid Tallinnas Amanda Degli Abbati juures, Berliinis prof. Eily Recke juures ja Itaalias Milaanos prof. Ferrari stuudios. Lauluõpetaja riigeksami sooritas ta Berliinis.

H. L. esines 1925 aastal Tallinnas "Estonias" operis "Aida" küllalisena Amnerise osas ja "Padae-mandas" Pauline osas. Toorkord oli pr. Lepperi lavanimiks Helene Heine, Kunstnik, kelle kaunis mezzasopran äratas tähelepanu, esines sageli Eestis, Soomes, Raadio ringhäälingus j.m. Saksa-maal kuulsa lauljatar "Grosse Schauspielerhaus" ansambles, kus tuli talta teatri vokaalseid ülesandeid. Saksamaalt naasis H. L. kodumaale a. 1928 ja asus pedagoogi-karjääri tegevusse, esinedes ka edaspidi vahetevahel.

Põgenikuna sattus ta jälle Saksa-maale, kus ta jätkas pedagoogilist tegevust kuni Rootsi tulemise-ni.

Rootsis alustas H. Lepper lauluõpetust. Märkajohjend 1960. a. ning võib seeläbi tähistada oma 25. a. tegevust siin. Tegelikult on ta laulpedagoogina töötanud 45 aastat. Paguluses on tema laulustu-dios võrdselt terve rida lauljaid, kelle esinemised solistina on äratanud tähelepanu meie muusika-listel üritustel.

Helene Lepperi õnnitlevad tema juubeli puhul kultuuriorganisat-sioonid, tema laulustuudio õpilased ja arvukad muusikasõbrad nii lähedalt kui kaugel ning soovivad talle palju õnne ja jätkuvalt jõudu meie laulukultuuri arendamiseks.

E. P.

Con Tanre, eestlasest illustraator Austraalias, on olnud illustraatoriks Sydney ajakirjanduse ajaloole, mis ilmus nime all "The Sydney Press Gang". Ta on illustreerinud tervet rida Austraalias ilmunud raamatuid.

Endel Kõks:

Reis Ohswekeni külla

TORONTO (EPL)

See oli üsna huvitav seitskond eestlast, kes sel suvisel pühapäeval võttis ette automaata Ohswekeni, eesmärgiga külastada irokeesi ja mohawk-indiaanlaste reservaat – grupis oli üks poetess, üks kunstiajaloolane, üks insener, üks arhitekt ja kaks kunstnikku.

Grupist oli küll allakirjutatu ainsana varem käinud kaheks USA indiaanlaste reservaadis ja oli võimeline mingeid võrdlusi tegema.

Oli üks esimesi pühapäevi, mil Kanada elanikud olid enamuses autodega maanteedel ja küllap seetõttu sõidukirevram ja poole-teistunnise sõidu vältel möödusi-me küll kümnest autoavarist.

Need aga lakkasid kui jõudsi-ma väheses ringtõlmimise ja küsimise peale liivamaantee, mis tähistas rookeeside ala algust: viimse valge mehe maamandi kohal lõppes ka asfaltteed.

Võrreldes ameerika oludega hakkas silma teevitade pundumi-ne, õieti oli näha ühtlaseid tahvel-silti, millel reklaamiti, et nii ja nii mitme kilomeetri taga ja nii ja nii mitme miili kaugusel asuvad "Iroquois Crafts" kauplusi indiaan-laste käsitöödega.

Elamud maanteelt oli nii saja samm kaugusel, mõni puhas ja värvitud, mõni lagunenud ja hali-kis pleekinud, siin ja seal põllu-lappe ja nende vahel võsa. Meile tuli vastu punanahkseid poisse ja tüdrukuid jalgratastel, muidu aga polnud kedagi näha.

Esimese peatuse tegime talu ühes, mille värvaval silt teatas, et siin tehakse ehtsat indiaani ke-raamikat. Maja nurga juures tõas-tasid kaks meest, aga need ei osu-tanud meile mingit tähelepanu, ja kui me astusime sisse savitöökoja uksest, silles oli silt "We are open", mis jooksis meile järele postika, kes asus müügilüüti taha.

Temalet kuulsime, et keramiik-kud, Oliver Smith oma naise-ga kuuluvad mohawkide suguharru. Keraamika oli üsna tüüpiline, joonmustriga kaunistet indiaani keramiika, originaalse objektina nägin telgikujulist tuhattoosi. Igaüks leidis endale sobiva eseme ja sõit läks edasi.

Uus toimetus- liige Vaba Eestlasele

TORONTO (EPL) – Kaks kord nädalas ilmuv ajaleht Vaba Eestlane Torontos sai uue toimetus-liikme Hannes Oja näol, kes asen-dab terviseleel põhjusil lahkunud Valli Voiki.

Valli Voiki, kes Vaba Eestlase juurde tuli pärast Ilmar Küveti lahkumist Ameerika Häale juurde Washingtoni, oli toimetuses neli aastat. Hannes Oja on tuntud nii kirjandusliku kui ajakirjandusliku tegevusega, viimast eriti kultuuril-lisel alal. Ta oli JR-200 ajakirja "Rõhjala tähtsed" toimetajaks, milles ilmunine nüüd lõpeb. Hannes Oja on ilmunud kolm luu-lustekogu. Vaba Eestlase peatoimetajaks on Karl Arro, kes Göte-borgist asus Kanadasse.

Kati Jaakson-Brown on Louisiana osariigi pealinnas Baton Rouge asar noorte kergejõustikuolu korraldaja, samuti naisatletasena. Temast tõi kohalik leht ära leheküljelise intervjuu. Kati Jaakson õppis Tartu ülikoolis õigusteadust. Paguluses Saksamaal abielulis USA ohvitseri Browniga.

Järgmine peatus tehti hõbesepa-taus. Mustakarvane ja vana in-diaani koer otsis inimeste tähele-panu, hobune oli seotud takuse kõiega traktori külge ja õuel vede-les tööriist, vasaraid, kirveid, plastvoolikuid ja saapaid – näis et hõbesep polnud just korraarmas-taja mees.

Teda ennast polnud kodus, aga ta naine viis meid töökotta ja see näis olevat kõige korratum hõbesepa töötuba kogu maailma ulatuses – aga hõbetööd ise olid hoolikalt pakitud saepurukasti. Naine ise osutus jutukaks inimeseks ja rääkis, et tema ise on oneidalane, mees aga mohawk.

Mees enam suguharu keelt ei oska-vat, tema aga lüü. Irokeesi rahvuses kuuluvat peale mohaw-kide veel oneidalased, cayugad ja senecad. Need on irokeesi natsioo-nid või suguharud, mis omakorda jagunevad klanideks, kusjuures sama klaani liikmed, näiteks mo-hawkide, oneidade, senecade jne. rahvustest on nagu õed-vennad, kes eloti omavahel abieluldu.

Laste kuuluvat klaani arvatak-se ema järele. Samuti arvestatakse inimeste põlvnimist emade ja mitte isade liini mööda, nagu tee-vad seda alged inimesed.

Naine ütles veel, et ema nimi on Shogwenado, aga seda nime ei lu-bavat valitsus kasutada vaid nõudvat, et kõigil olgu ingliseke-rased nimed. Ja et ohswekeni külas eleval praegu neli tuhat inimest kõikidest irokeesi natsioonidest. Lõpuks istus ta oma autosse ja lu-bas sõlta meile ees kuni "Iroquois Crafts Shopini", kuni ta näguni-tahtvat sõal oma õde külastada.

Vaadeles meile ees maantee keerlevat liivapilevi, meenuatusin, et irokeesid eladid dieti praeguse New Yorgi osariigi mas-alal, aga kunad Ameerika revolutsiooni ajal võitletis koos inglasega, pidid nad 1776 Georg Washingtoni vägede eest pagema praeguse Kanada alale ja on seega juba 200 aastat eksilis.

Ma ei teadnud külvõrd nad enam-maletavad oma vanu jahimaid ja külvõrd nad tahavad sinna tagasi pöörduda. Eksilis pole neli olnud kerge, sest veel selle sajandi algul on nad loonud reegliraseid la-hinguid vaigete-ga, kes tahtsid okupeerida seda uut maad, kus nad praegu asuvad.

Ja siin elaval neljal a-mandel irokeesil on enesekaitse olnud palju raskem kui kaheksal tuhandel cherokeeel Smoky Mauntainis või viiekümnel tuhandel navajol Arizona-s.

Tegime katsed näha nende va-baohumuuseumi, aga värvaval oli mitmeid silte, kus käsitsemahtud tekstidega teatati, et hooaeg pole-vat veel alanud ja muuseum on su-latud – dateeritud olid need sildid juba 1973.

Parkisime auto kraavi kaldale ja läksime käsitöö poodi, naaberma-ja ees istus salkkond indiaanlannasid kohvilaua ümber, aga nad ei heitnud salkkond indiaanlannasid kohvilaua ümber, aga nad ei heit-nud meile pilkugi, pues oli kassa juures nooruke tütarlaps, kes õiendas arveid paari kanadalasest ostjaga.

Hoone oli tavaine palkehitus, mille kõrval seisis ainsas kaunistu-sena tüüpiliselt nikerdatud ja vär-vitud tootem. Kauplus ise valmis-tas meeldiva üllatuse: see oli hästi korraldat ja sisaldas väga rikkali-ku valikut nii irokeeside kui ka kõi-kide teiste indiaani rahvaste kääl-toid ja ehteid, tekstiile, keramiikat ning rituaalesemeid.

Oli niihästi eskimode skulptuure nn, seebi-kivist kui ka hõp-i-indiaanlaste Katchina-nukke Arizona kõrbest – ilmselt on indiaani rah-vused loonud omavahelise kau-bandussüsteemi. Ei puudunud ka igasugune kirjanikus, maakaardid

ja koguni Ohswekeni ingliskeelne ajaleht.

Enim huvitasid mind puust ni-kerdet ja värvitud maskid, mill-i-seid oli alates miniatüürseist kuni elusuurusteni, s.t. niisuguseid, mida inimene võis kasutada oma näo katmiseks. Ma teadsin, et i-rokeesidel oli ammast ajast olnud "Valenägude" selts (Societies of False Faces) mis põhjenevad nende mütoogiaga.

Kui maailma looja Suur Vaim (GreatSpirit) oma tööga valmis sai, oli ta läinud seda vaatama ja ko-hanud metsas imelikku olevust, kes koosnemas ainult suurest näost ja lehvivaist juukseist ja kes olevat väitnud, et tema on võimsam kui Suur Vaim ise.

Selle tõestuseks tahtnud ta üht mäge kohalt liigutada, mägi oli tööpestel natuke liikunud, aga kui Suur Vaim omakorda mäge liigutas, siis sündis see sellise hoo-ga, et mägi paiskus näo-olevu-sele vastu nina ja murdis selle katki.

Sellest ajast peale ongi kõikidel valenägudel murtud ninad. Vaie-nägude seltsi ülesandeks oli aga inimeste haiguste ravimine, seda tehti maske kasutades ja haigele kohale kuuma tuhka puhudes. Seltsi liikmed olid kõik mehed, ainult seltsi esimees oli alati naine.

Kui olime juba kassas arveid õiendamas, segas end tehingusse Suur Vaim – kassa kohal seinal paikneva valjuhääldi kaudu – kes teatas, et need ja need maskid maksavad kümme dollarit ja mitte kaheksa.

Ta rääkis puhast inglise keelt ja nägi ilmselt kõike, mida me kaupluses tegime ja kuulis, mida me rääkisime. Teda ennast me aga ei näinud. Müüjana käis temaga veel teisel kornusel rääkimas, kuid Suur Vaim jäi oma otsuse juurde ja me pidime maksma maskide eest kaks dollarit rohkem.

Tegime tootemiposti juures oma grupist veel paar fotot ja sõitsime koju.

Tallinnas arutati kirjandust

TORONTO (VE) – Üleliiduline nõupidamine proosakirjanduse kiisimustes peetakse k.a. juunis Tallinnas. "Lit. Gazeta" järgi tehti sellekohane otsus Moskvas eesti kirjanduse nõukogu istungil. (See nõukogu asub NSV Liidu Kirjanike Liidu juhatase juures ja esimese on vene kirjanik Turkov). Tallinnas tuleb arutusele teema: "Kassaseg-se paljurahvuselise proosa kang-elase sotsiaalne aktiivsus".

Kirjandusearvustaja Bassel Eestis ütles eeloleva nõupidamise kohta ühes oma artiklis k.a. veebruaris "Rahva Häälis": Teema pole kaugeltki juhuslik. Kuigi vii-masele ajal on märgata proosa temaatilist avardamist jääb mõn-dagi vajaka kangelse aktiivse aktiivsus osas...

Edasi kuulsime Basselit, et "Tallinna kokkutuleku tsemtrumis saavad olema Nõukogude Eesti kirjanduse probleemid, kuid näh-tuna laiemates, üleliidulistes seos-tes. Peatekannegi tuleb meilt", lubas Bassel.

Eesti proosakirjanduse jälgijad võivad vist nentida, et see pole kuigi rikas "ajajärgu kangelase aktiivsusel toimus kirjandus-kangelaest", nagu Bassel seda sõnastab, või "nõukogude inimese vaimse ltu kehastajaist, nagu sei-sis ühe temaatilise kirjandusvoist-luse eeskirjades.

Professuuri kandidaat

Umeä ülikool on valitsusele esi-tanud kolm kandidaati silmahaj-gustele professuurile ja silmakliini-ku ülemarsti kohale, kelle hulgas on ka noorempäevise eesti teadlase dotsent med. dr. Peep Algreve, kes praegu on Stockholmis Karolinska Instituuti silmakliiniku abilüe-marstiks.

Toomas Suurväl, Rootsi-Eesti maavõistluse individuaalselt parim mees 7877 punktiga on teivashüppel, kus ta ületas 4.40. (Foto Trummer).